

Posudek bakalářské práce Svatopluka Nevrkly:

„Is it Rational to Believe in God?“ *Epistemology, Metaphysics and Method in Works of Bernard Lonergan*

Byl jsem požádán o oponenturu bakalářské práce o Bernardu Lonerganovi, ačkoli jeho dílo neznám a nikdy jsem se jím nezabýval. Nejsem proto schopen posoudit, zda práce své téma interpretuje autenticky, ale mohu se vyslovit jen k její přesvědčivosti a k filosofickému, příp. teologickému kontextu, s nímž pracuje.

Autor práce jistě nezapře svou logickou erudici a zájem o analytickou filosofii. Je to na práci vidět: má jasnou argumentativní strukturu, čtenář může od počátku do konce sledovat jasný proud výkladu a učinit si sám z předložených tezí odpovídající závěry. Autor ho k ničemu nenutí, nechává jen na racionalitě samé – v níž má hlubokou důvěru – zda čtenář jeho vývody přijme nebo odmítne. To platí i o případné kritice Lonergana – je vidět, že se autor ne zcela ztotožňuje s řadou jeho závěrů, ukazuje však spíše jejich důsledky anebo nechává mluvit fundované oponenty. Jenom snad výběr literatury a to i pramenné působí poněkud skromně. Navzdory 49-ti položkové bibliografii, nelze se ubránit dojmu, že celá práce je postavena na jediné Lonerganově knize (*Insight*) a jediné monografii o něm (Tracy). To však v analytických kruzích tolik nevádí – a Nevrklovi jde především o „analytical reading of Lonergan's text“. A je také pravda, že potřebný širší kontext (sv. Tomáš, Hume, Kant...) dobře zvládá a šikovně s ním pracuje.

Ve formálním i obsahovém ohledu tedy práce plně splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci, někdy je dokonce díky autorově dobré znalosti problematiky značně přesahuje a nelze proto jinak než práci **doporučit** k obhajobě a navrhnout její ohodnocení klasifikačním stupněm

výtečně (A).

Níže uvedené námítky a otázky mají tedy sloužit spíše jako podněty k diskusi:

První a nejdůležitější otázka se týká celkové koncepce práce. Nevrkla na začátku říká, že jeho „fundamentální otázka“ je, „v jakém smyslu může být víra v Boha nebo teologie pokládána za racionální“ (s. 3). V průběhu práce pak představuje různé podoby a úrovně „racionality“ přičemž vychází jak z tradice (Anselm, Tomáš, Descartes, Hume, Kant, analytikové...), tak z Lonergana samotného. Ukazuje se, že jedna stránka věci je vlastní racionalita (deduktivní vycházení z premis, kritika tradice a vlastních předsudků apod.), druhá stránka věci je „důvěra“, kterou této racionalitě přikládáme (o čem vlastně racionálně získaná tvrzení svědčí?) – od korespondence výroků s nějakým řádem esencí až po kantovské oddělení věcí o sobě a věcí pro nás. Lonergan v této škále zaujímá místo kdesi uprostřed, slovy Tracyho: je „kritický realista“. Připouští dokonce induktivní důkaz Boží existence v duchu sv. Tomáše, byť jen jako „verifikace potvrzováním v sebeopravném procesu poznávání“. To znamená rozumnou „víru v Boha s určitým intelektuálním porozuměním vzatým z obecné shody a empirické vědy spíše než vykázaní Boží existence jako absolutně nutné.“ (s. 44) Fundamentální otázka Nevrklovy práce je tedy po mnoha krocích zodpovězena kladně: víra v Boha neodporuje common sensu ani poznatkům vědy, není bezprostředně verifikovatelná, ale je v určitém přesném slova smyslu racionální. Není to však příliš málo? Nejistili jsme obtížně něco, co jsme vlastně už mohli s trochou zdravého rozumu vědět?

2) Jak rozumět tvrzení ze s. 29, že „matematika je analytická věda..., ačkoli její motivace je čistě empirická a růst matematického poznání se děje induktivně v dialektickém pohybu“? – Tvrzení přichází v kontextu Lonerganovy kritiky kantovských syntetických soudů a priori. Mně osobně to zní mile (hlavně dialektický pohyb), co ale axiomatická výstavba matematiky? Nedochozí tu ke směšování matematiky a matematických aplikací? Není matematika nakonec přece jen odsouzena ke svého druhu platonismu?

3) Jedno z ústředních (a také dost sporných) Lonerganových tvrzení, že bytí lze ztotožnit s „objektem čisté a neomezené touhy vědět“ Nevrkla kriticky srovnává s „realistickým přístupem Parmenidovým“ (s. 37) – tedy asi zl. B 3 „býti je totéž jako myslet“. Nemá však Lonergan na mysli opravdu „jen“ kantovské transcendentální založení lidského poznání? (Bojím se, že asi ne.)

4) Na s. 41 je citován Wittgenstein (svět je tvořen fakty, nikoli věcmi). Nevrkla dodává, že „korespondence mezi fakty a realitou je předpokládána. Realita pro Wittgensteina je ovšem „existence a neexistence stavů věcí“, tedy všechny „fakty“ a kde je potom onen „realismus“?

(V Tractatu by se „věci“ nanejvýš mohly „ukazovat“, těžko však jsou v nějaké korespondenci s „fakty“).

A podobných připomínek by se našlo více, není ovšem třeba je všechny uvádět.

Studnice-Zblon 5. září 2006

Jan Kranát, PhD.